

Una manada

(ALDC, IV, 824. Una manada d'espigues)

La *manada*, ‘conjunt d’espigues que, agafats amb la mà, talla el segador amb la falç o volant’, presenta una bona varietat de significants que obeeix a diferents motivacions: 1) ‘allò que s’agafa amb el braç o la part terminal d’aquest’ (*puny*, *mà* o sinònim, *grapa*, *sarpa*): *manat*, des del s. XV (der. *manadet* 74, var. *manac* 62, per equivalència [t] = [k] en posició final; *menat* –amb 11 ocurrences–, per dissimilació vocàlica, veg. Veny, 2007 c), *manada*, des del s. XVII (var. *manara* 85, amb el rotacisme de l’alg., *menada* 113, 135; per al pas de [a] > [e], veg. Veny, 2007 c), els dos der. de *mà* més el sufix -at o -ada, respectivament, indicador de ‘conjunt de tiges, formant feix, que s’agafen amb la mà’; *manoll* (s. XIV) deriva del llat. vg. MANŪCLU (llat. cl. MANIPULUS), congènere del cast. *manojo*, port. *molho*, gall. *mollo*, *monllo*; var. *menoll* 104, 119, *monoll* 107, per assimilació, der. *manollet* 174, *manollada* 94, 100; *braçat* 44, der. de *braç* (< llat. BRACHIUM). *Grapat* (s. XV) i *grapada* (s. XV) 74, 76 s’han format sobre *grapa* (< germ. *KRAPPA ‘ganxo, urpa’), que de ‘extremitat prènsil’ ha esdevingut sinònim de ‘mà’, semblantment a *sarpata* 86, 95 (var. [θ]arpa 108), *sarpada* 154, format sobre *sarpa* (← cast. *zarpa*, potser de l’ant. *farpa*). Un procés paral·lel es troba en els der. de *puny* (< llat. PUGNU), *punyat* (var. *punyal* 7), *punyada* (s. XVI) 9, 45 en el sentit de ‘el que cap

en el puny’; també, amb ús metonímic, *puny* 92, 97, 114; veg. PALDC, I, mapes 67 i 68;

2) ‘allò que es talla amb un cop de falç o de volant’ (veg. el comentari de la loc. 8: “No s’agafa amb la mà, sinó a cops de volant”): *falcat* (s. XVIII), *falcada*, part. de *falcar* (< llat. vg. *FALCARE, cf. fr. *faucher* ‘dallar’), der. de FALCE ‘falç’, enfront de *falçada* 101, 141, format en època romànica sobre *falç*; *cop de volant* 95 (*volant* ‘falç sense dents’, d’origen preromà);

3) ‘allò que s’agafa, que es pren’: *rapat* 9-11, 95, der. de *rapar* (< gòtic *HRAPON ‘arrabassar’), potser per atracció paronímica de *grapat* (veg. PALDC, I, mapa 68); *presa* 190, part. de *prendre*;

4) ‘conjunt de (tiges de cereals)’: *ramat* 12, a partir de *ram* (< llat. RAMU), *guaix* 173, extensió semàntica de ‘conjunt de brins que neixen d’una mateixa tija’, postverbal de *guaixar* ‘brotar’ (< gòtic WAHSIAN ‘créixer’; cf. oc. *gaissar*);

5) ‘allò que queda estès a terra’: *estassada* (també present a la loc. 45), der. de *estassar* 33, format sobre *estès* (< EXTENSUS) encruat amb *ajaçar* (DECat), o der. de *EXTENSARE modificat per analogia del sufix -assar (DCVB). *Englenya* 29, d’origen fosc, parent del fr. *glaner* ‘espigolar’, es deia de la manada que en resulta d’espigolar.

Des d’una perspectiva geogràfica, notem la distribució general de *manat*, *manada*, *grapat* i l’ús de *punyat* en cat. or., i el predomini de *falcat*, *falcada* en cat. nord-occ. i bal.

Són mots normatius *manat*, *manada*, *manoll*, *falçada*, *braçat*, *estassada*, des del DG₁, 1932, i *falcat*, des del DIEC₁, 1995.

